

Kehittyvät kylät – palveluita tuottamassa

Pohjois-Savossa

Pohjois-Savon Kylät ry

Maaseudun palvelut ja kehittäminen

Hanketiivistelmä

Kehittyvät Kylät – palveluita tuottamassa -hankkeen tavoitteena on kylien ja asuinalueiden kylä- ja lähipalveluiden tarpeiden kartoittaminen, uusien palveluiden synnyttäminen, uusien monipalvelumallien löytäminen kylätaloille, kyläpalveluiden tuotteistaminen ja tuottaminen sekä kyläturvallisuuden lisääminen, joko itse toimintaa tuottaen tai kumppanuuksien kautta. Hankkeessa kokeillaan erilaisia palvelujen järjestämisen malleja eri puolilla toiminta-aluetta. Hanke edistää kyläturvallisuutta lisäämällä asukkaiden omatoimista varautumista ja yhteistyötä kyläturvallisuuden ja asukkaiden turvallisen arjen lisäämiseksi.

Maaseudun paikalliskeskuksissa ja kirkonkylillä synnytetään uutta asukastoimintaa. Maaseutuväestön äänen kuuleminen lisääntyy kasvattamalla kylien yhteenliittymien määrää ja tukemalla jo olemassa olevien yhteenliittymien toimintaa. Kylien yhteenliittymien kautta lisätään osallisuutta, kumppanuutta ja luodaan verkostoilla ja yhteistyöllä pohjaa vahvemmalle kylä- ja asukastoiminnalle koko maakunnan alueella.

Hankkeen kohderyhmänä ovat paikallistasolla kylä- ja asukasyhteisöissä toimivat yhdistykset. Toisena kohderyhmänä kumppanuuksien osalta ovat paikalliset yrittäjät, muut yhdistykset ja kunnat. Kolmantena kohderyhmänä ovat kunta- ja maakuntatasolla viranomaiset, päättäjät ja viranhaltijat.

Hankkeen myötä pohjoissavolaiset kylät ja asuinalueet toimivat tiiviimmin yhdessä verkostomaisesti, jolloin Pohjois-Savon maaseudun kestävä aluerakenne turvataan. Hankkeen avulla luodaan kylä- ja lähipalvelumalleja, joilla pidetään Pohjois-Savon maaseutu jatkossakin asuttuna ja elinvoimaisena. Hankkeessa aktivoidaan ja innostetaan uusia asukkaita ja toimijoita mukaan kylien ja asuinalueiden kehittämistyöhön ja palvelutuotantoon.

Hankkeen toteuttamiseen haetaan tukea maaseuturahastosta ja hanke toteuttaa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toimenpidettä *7.4 Paikallisten palvelujen kehittäminen* sekä tukee Pohjois-Savon alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitetta *Maaseudun kestävä alue- rakenne*.

Kylä- ja lähipalvelu: Tässä hankkeessa puhuttaessa kylä- ja lähipalveluista, tarkoitetaan kaikkia niitä palveluita joita tarvitaan; niin harrastus-, vapaa-aika-, päivittäis- tai matkailupalveluita sekä yrittäjien tai muiden toimijoiden tuottamia palveluita paikallisyhteisössä. Myös niitä julkisia palveluita, joita julkinen sektori ei pysty tuottamaan maaseudulla yksin, joihin tarvitaan kumppanuutta tai sopimustuottajuutta (osuuskunnat, yhteiskunnallinen yrittäjyys, työllistämisen uudet muodot, sopimustuottajuus kolmannen sektorin tai yhdessä kaikkien sektorien kanssa jne.).

Hankkeen hallinnoija ja toteuttaja Pohjois-Savon Kylät ry

Pohjois-Savon Kylät ry on maakunnallinen kyläyhdistys, jonka toimialueena on koko Pohjois-Savo. Pohjois-Savon Kylät ry toimii kylä- ja asukasyhteisöjen edunvalvojana Pohjois-Savossa. Maakunnassa on noin 300 kylää (osa toimikuntia tai kylien yhteenliittymiä), joista 68 on maakunnallisen yhdistyksen jäseniä. Pohjois-Savon Kylät ry:llä on yhteydet toimiviin kylä- ja asukasyhdistyksiin sekä kylätoimikuntiin. Pohjois-Savon Kylät ry tavoittaa laajasti maakunnan asukkaat paikallisten yhdistysten kautta.

Yhdistyksen toimintaan kuuluu viestintä ja tiedottaminen kylille ja sidosryhmille, yhteydenpito kyliin, maakunnallisten kylien kehittämishankkeiden käynnistäminen sekä verkostoituminen maakunnan ja valtakunnan tasolla kylä- ja asukastoimintaa edistäen.

Pohjois-Savon Kylät ry on Suomen Kylätoiminta ry:n jäsenjärjestö. Pohjois-Savon Kylät ry:n toimintaa ohjaa valtakunnallinen paikallisen kehittämisen ohjelma Voimistuvat kylät- vahvistuvat lähiyhteisöt 2014-2020. Pohjois-Savossa kylätoimintaan ohjatulla valtionavulla on palkattuna osa-aikainen kyläasiamies. Maakunnallisen kyläasiamiehen työnkuvaan kuuluu kylä- ja asukasyhdistysten ja kylätoimikuntien neuvonta ja ohjaus, tiedottaminen sekä kylien edunvalvonta.

Hankkeen tavoitteet

Kehittyvät kylät - palveluita tuottamassa – hankkeen tavoitteet on jaoteltu kolmen teeman alle. Koko hankkeen kokoavana tavoitteena on: kylä- ja asukasyhteisöjen sekä kirkonkylien elinvoimaisuuden säilyttäminen ja kehittyminen kylä- ja lähipalveluiden kautta.

Laadulliset tavoitteet teemoittain:

1) Monipalvelevat kylät ja asualueet

- kylä- ja asukasyhteisöjen palvelut kehittyvät
- kylätalojen (tai muiden kiinteistöjen) käyttö monipuolistuu
 - kylätaloja ei tarvitse myydä
 - palvelut voidaan tuottaa kustannustehokkaammin lähipalveluina
- uusia palvelujen tuottajia tulee
- hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja osataan hyödyntää

2) Turvalliset kylät

- kylillä on selkeä suunnitelma ja vastuunjako, miten toimitaan, jos jotain yllättävää tapahtuu (esim. naapuritsekkäus, vesihuolto, varavoima, esiraivaus jne.)
- kyläläisten omat valmiudet ja osaaminen on selkeästi kirjattu (kenellä on mönkijöitä, raivaussahoja, moottorikelkkoja, veneitä, maastoautoja ja mitä ovat valmiita tekemään tarvittaessa)
- kenenkään ei tarvitse pelätä, ettei tule autetuksi, kun apua tarvitsee
- kylätaloja hyödynnetään mm. suuretsintöjen yhteydessä ja evakuoinneissa

3) Kehittyvät, osallistuvat ja vaikuttavat kylät

- kyläläisten tekemää talkootyötä arvostetaan
- asukkaiden vaikutusmahdollisuudet lisääntyvät päätösten teossa
- kylän ja kyläläisten tulevaisuus näyttää valoisalta
- Kylät sparraavat toisiaan ja kyläkumppanuudet lisääntyvät
- osallisuus on lisääntynyt

Hankkeen toimenpiteet

Hankkeessa toteutetaan yleisiä koko maakuntaa koskevia toimenpiteitä: levitetään hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja, aktivoidaan yhteistyön, verkostojen ja kumppanuuksien rakentamista, kylien turvallisuussuunnitelmien tekemistä ja lisätään osallisuutta.

Hankkeen toimenpiteet kohdistetaan lisäksi pilottikohteisiin, joissa kehitetään jotakin hankkeen teemoista tavoitteena uudenlaisten toiminta- ja/tai palvelumallien syntyminen. Pilotit valitaan hankkeen alussa toteutettavissa kylä- ja asukastilaisuuksissa. Piloteiksi valitaan erilaisia kyliä tai kylien muodostamia verkostoja erityyppisiltä maaseutualueilta (harvaan asuttu-, ydin- ja kaupungin läheinen maaseutu sekä maaseudun paikalliskeskukset). Piloteissa syntyneet toiminta- ja palvelumallit kootaan kaikkien

hyödynnettäväksi ja sovellettavaksi tiedoksi. Tiedot julkaistaan Pohjois-Savon Kylät ry:n nettisivuilla ja tietoa levitetään tilaisuuksissa ja tiedotteissa.

Toimenpiteet

1) Monipalvelevat kylät ja asuinalueet

- järjestetään tilaisuuksia (tietoiskuja, aktivointia, verkostojen rakentamista, työpajoja jne.) kylissä, kyläalueilla tai kunnissa (riippuen kunnan koosta)
- pilottikohteissa tehdään nykytila-analyysit ja toteutetaan palvelutarpeiden kartoitus
- analyysien ja kartoitusten pohjalta pilottikohteisiin valitaan kehittämiskohde ja tehdään kehittämis- ja toimenpidesuunnitelma (kylän/alueen liiketoiminta- tai palvelusuunnitelma, hankesuunnitelma tms.)
- hyödynnetään toteutustapana kumppanuuspöytä-mallia ja muita osallistavia menetelmiä

Kehittämiskohteet:

Kylätalot (tai muut kiinteistöt): Kylätalojen käyttöä voidaan monipuolistaa niin harrastus- ja vapaa-ajankäyttöön kuin monipalvelukeskusten suuntaan. Kylätaloille haetaan yhteistyön ja kumppanuuksien kautta uusia toimijoita (muut järjestöt, yritykset, kunta, seurakunnat jne.), tuotetaan sähköisiä palveluita, tarjotaan tiloja muiden toimijoiden ja yritysten käyttöön ja samalla tuoteistetaan kylätalot helpommin varattaviksi ulkopuolisten käyttöön.

Palvelutuotannon uudet mahdolliset mallit:

- a) olemassa olevien toimintamallien ja palvelujen kehittäminen uudelle tasolle
- b) yhteistyöjärjestö palvelujen tuottajana (esim. työllistäminen)
- c) kylä-, työ- tai palveluosuuskunta
- d) yhteiskunnallinen yritys eri sektoreiden yhteistyössä
- e) yhteissuunnittelu ja –tuotanto (lähidemokratian toimintamallit, kumppanuudet, sopimuksellisuus, monipalvelupiste)
- f) sähköiset palvelut
- g) liikkuvat palvelut (tai kuljetusratkaisut)
- h) uudet innovaatiot

Mikäli palvelutuotannon malliksi valitaan jokin yritystoiminnan muoto, tässä hankkeessa tehdään mallin toteuttamiseen tähtäävä kehittämissuunnitelma ja mahdollinen hankesuunnitelma.

Hankkeen aikana järjestetään opinto- ja tutustumismatkoja kohteisiin, joissa jo toteutetaan uudenlaisia palveluratkaisuja. Esimerkkejä: kylätalo (entinen kyläkoulu, kunnantalo tms.) monipalvelupisteenä, kyläyhdistyksen oma kyläkauppa, kyläyhdistyksen osakeyhtiön ylläpitämä päiväkotia, harrastus- ja vapaa-ajan ja kylämatkailun palvelut, kylätalot yrittäjien tukikohtana, liikkuvat palvelut, digitaalisten palveluiden hyödyntäminen. Näistä esimerkeistä mukana olevat pilotit voivat ottaa mallia. Kylä- ja asukastoimijoita kannustetaan ja aktivoidaan muiden positiivisten ja onnistuneiden kokemusten kautta synnyttämään uutta omanlaista palvelua oman alueen tarpeisiin.

2) Turvalliset kylät

- järjestetään kuntakohtaisia tai alueellisia tilaisuuksia (tietoiskuja, aktivointia, työpajoja jne.)
- rakennetaan yhteistyöverkostoja turvallisuussuunnittelun tueksi (viranomaiset, kunnat, turvallisuusalan järjestöt, kylätoimijat; mallina esim. Pohjois-Karjalassa ja Lapissa toteutettu Arjen turvaa – hanke)

- valituissa pilottikohteissa tehdään kylän turvallisuussuunnitelma
- lisätään kylätalojen käyttöä varautumiskeskuksina

3) Kehittyvät, osallistuvat ja vaikuttavat kylät

- lisätään kylätoimijoiden ja järjestöjen yhteistyötä
- tuetaan uusia kylien ja järjestöjen yhteenliittymiä 1/seutukunta
- kirkonkylissä ja maaseudun paikalliskeskuksissa aktivoidaan asukastoiminnan syntymistä
- edistetään kylä – kuntayhteistyötä ja vahvistetaan asukkaiden osallisuutta välittämällä tietoa osallistavista menetelmistä (osallistuva budjetointi, asukasraadit, sähköiset osallistumisen kanavat, muut asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet, kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen, yhteinen ohjelmatyö jne.)

Toiminta-alue, kohderyhmä sekä hyödynsaajat ja aikataulu

Kehittyvät Kylät – Palveluita tuottamassa -hanke toteutetaan koko Pohjois-Savon maakunnan alueella. Hankkeen pilottikohteiksi valitaan 22 kylää tai kylien yhteenliittymää Pohjois-Savon 19 kunnan alueelta. Kohteiksi valitaan erilaisia kyliä, jotka edustavat harvaan asuttua -, ydin- ja kaupungin läheistä maaseutua sekä maaseudun paikalliskeskuksia. Hankkeen tuotoksena syntyy malleja ja palveluita, jotka toimivat erilaisilla maaseututyypeillä erilaisissa olosuhteissa.

Hankkeen kohderyhmän muodostavat pohjoissavolaiset kylä- ja asukas yhteisöt (kylien yhteenliittymät, kyläyhdistykset, asukas yhdistykset, kylätoimikunnat tai muut vastaavaa toimintaa asuinalueella toteuttavat yhdistykset). Maakunta- ja kuntatasolla kohderyhmänä ovat viranomaiset, päättäjät ja viranhaltijat sekä muut toimijat, jotka tekevät yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Hyödynsaajina ovat kylien- ja asuinalueiden asukkaat, vapaa-ajan asukkaat sekä alueen yritykset ja yhteisöt. Hyödynsaajina ovat myös kunnat ja hankkeen kumppaneina toimivat viranomaistahot.

<p>Merja Kaija projektipäällikkö puh. 045 179 1070 pohjoissavonkylat@gmail.com</p>	<p>Heli Haverinen kyläkoordinaattori kyläturvallisuus puh. 050 3415 765 heli.haverinen@pohjois-savonkylat.fi</p>	<p>Tuula Palojärvi kyläkoordinaattori kylä- ja lähipalvelut puh. 046 920 5766 tuula.palojarvi@pohjois-savonkylat.fi</p>
---	--	--